

แนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมของ ‘เฮสิียด’ Hesiod’s Idea of Justice

พิศาล มุกดาร์ตมี

Pisan Mukdaratsami

สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Political Science, Sukhothai Thammathirat Open University

E-mail: dionysussiam@gmail.com

รับบทความ (Received): 31 ต.ค. 2566

ปรับแก้ไข (Revised): 7 ธ.ค. 2566

ตอบรับบทความ (Accepted): 13 ธ.ค. 2566

บทคัดย่อ

เฮสิียดกวีกรีกโบราณมีชีวิตประมาณศตวรรษที่หกก่อนคริสตกาล เสนอความรู้และความคิดทางสังคมการเมืองผ่านบทกวี ‘Theogony’ กับ ‘Works and Days’ ที่ให้ความรู้ถึงกำเนิดเหล่าเทพเจ้าของกรีกโบราณ ความสัมพันธ์ระหว่างเหล่าเทพเจ้าด้วยกันและกับมนุษย์ในลักษณะของมานุษยรูปนิยม (Anthropomorphic) และให้ภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพ

เนื้อหาในบทกวีของเฮสิียดแสดงให้เห็นถึงแนวคิดในเรื่องพัฒนาการกำเนิดของเผ่าพันธุ์มนุษย์ (Myth of Races) และธรรมชาติของมนุษย์เมื่อมาอาศัยอยู่ร่วมกัน เริ่มตั้งแต่เผ่าพันธุ์ทองคำ เงิน ทองสัมฤทธิ์ วีรบุรุษและเหล็กตามลำดับ โดยความเสื่อมความตกต่ำลงของเผ่าพันธุ์มนุษย์ มีสาเหตุมาจากการปฏิบัติตัวไร้อำนาจคุณธรรม ธรรมชาติที่ชอบใช้กำลัง ความรุนแรง และอาวุธตัดสินปัญหา ปรากฏจากความยุติธรรมเฮสิียดนำเสนอความยุติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ภายใต้แนวคิดทฤษฎีธรรมที่รับมอบคุณธรรมมาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความยุติธรรมในโลกธรรมชาติและ ความยุติธรรมที่เกิด

ขึ้นมาจากมนุษย์ตกลงกัน โดยการอ้างความยุติธรรมทั้งสามแบบมักนำไปสู่ความขัดแย้งกันบ่อยครั้ง เนื่องจากคู่ขัดแย้งใช้ความยุติธรรมมาสนับสนุน ปกป้องผลประโยชน์ตนเอง ในลักษณะของการอ้างความยุติธรรมเพื่อสร้างความยุติธรรม

เรื่องเล่าในเชิงเทพปกรณัม คุณธรรมและความยุติธรรมที่เฮสิียดนำเสนอ คือ ความรู้ทางปรัชญาการเมืองที่มีความหมาย และคงความสำคัญต่อพัฒนาการความคิดทางการเมืองกรีกในยุคต่อมา ทั้งกับโสเครตีส เพลโต และอริสโตเติล รวมไปถึงการอาศัยอยู่ร่วมกันในรูปแบบของระบอบการปกครองต่าง ๆ ทั้งฝ่ายผู้ปกครองและใต้การปกครองจะต้องมีความรู้ในเรื่องคุณธรรมและความยุติธรรมใช้กำกับ

คำสำคัญ: เฮสิียด, ปกรณัมเผ่าพันธุ์, เทวายุติธรรม, ความยุติธรรมตามธรรมชาติ, ความยุติธรรมของบ้านเมือง

Abstract

‘Theogony’ and ‘Works and Days’ were the poems of Hesiod. Both poems were probably composed at about 600 B.C. His poems represented the ideas and knowledge of Ancient Greece on genealogies, handbooks on divination, astronomy, ethics, farming almanac and myth of human races.

Hesiod used metaphor which he called ‘myth of races’ represented the idea of regressive decline of human races; beginning from gold, silver, bronze, hero and iron respectively. The cause of regressive decline occurred from human nature was prone to used force, violence and arms in solving problems. He portrayed in each race human forsake from virtues and justice. To solves community ‘s conflict and live a peaceful life. Hesiod also reflected the origin of ideas, knowledge and practice of justice in a form of Divine Justice, Natural and Human Justice. However, all these justice still in conflict and controversy with each others. Due to each party select and used the idea of justice to serves

theirs own interests. The result in using justice to produced another injustice.

Both the myth of human races and justices had an impact and influenced on later Greece political philosophers. The political idea of Socrates, Plato and Aristotle were inheritance from Hesiod. Justice and virtues still remain an indispensable knowledge for society and political regime if they desire to live a good, peaceful and happiness life

Keywords: Hesiod, Myth of Races, Divine Justice, Natural Justice, Human Justice

บทนำ

ใน ‘Theogony’ และ ‘Works and Days’ ‘เฮสิเอ็ด’¹ สอดแทรกแนวคิดความยุติธรรม (Dike/ Justice) ไว้หลายรูปแบบ เริ่มตั้งแต่แนวคิดความยุติธรรมที่ดำเนินไปตามธรรมชาติ (Natural Justice) ปรากฏอยู่ในรูปของฤดูกาลที่หมุนเวียนเป็นวัฏจักร (Cycle) สลับเปลี่ยนไปมาในรูปของฤดูกาลต่าง ๆ (Season Justice) ที่มากขึ้นน้อยแตกต่างกันตามที่ตั้งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศ ซึ่งเป็นความยุติธรรมแรกเริ่ม หรือในแบบบรรพกาล (Primitive Justice) อยู่คู่กันมาตั้งแต่มนุษย์เริ่มลงหลักตั้งถิ่นฐานสร้างอารยธรรมในรูปสังคมเกษตรกรรม หรืออาจก่อนเกษตรกรรมในรูปเก็บของป่า ล่าสัตว์ป่า (Hunter-Gathering Society) เนื่องจากมนุษย์เองต้องอาศัยธรรมชาติหรือพึ่งพาฤดูกาลเพื่อสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับผลผลิตทางด้านเกษตรกรรม หากฤดูกาลไม่เอื้ออำนวย ไม่เกิดความสมดุล (Harmony) เช่น เมื่อถึง

¹ใช้ต้นฉบับของ Hesiod. Theogony. Works and Days. Theognis, Elegies. (1973) translated and with introductions by Dorothea Wender. Harmondsworth: Penguin Books. และ Hesiod. Theognis and Works and Days. Translated with an Introduction and Notes by M.L. West. Oxford: Oxford University Press. 1988. คู่กับ Hesiod. (1988) Theognis and Works and Days. Translated with an Introduction and Notes by M.L. West. Oxford: Oxford University Press.

ฤดูฝน ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดความแห้งแล้ง ในทางกลับกันหากฝนตกมากเกินไป พื้นแผ่นดินจะรับไหว ก็จะทำให้เกิดอุทกภัยสร้างความเสียหายให้กับทั้งแผ่นดิน พืชผล และความยากลำบากแก่ชีวิตของเกษตรกร

กล่าวได้ว่า ความยุติธรรมแรกเริ่ม (Primordial Justice) คือ ความยุติธรรมที่ถือกำเนิดมาจากเทพเจ้า คือ ตัวของเทพเจ้าเองคือความยุติธรรม เช่น เทพแมตต์ (MA'AT) ของอียิปต์โบราณ เทพ 'ดีเก' (Dike) ของกรีกโบราณ เป็นต้น การลงโทษและให้รางวัลรู้จักกันในชื่อ 'เทวยุติธรรม' (Divine Justice) ดำเนินอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Sovereign Divinity) เป็นสิ่งที่หลบซ่อนแต่ส่งอิทธิพลต่อมนุษย์ทั้งในแง่ของความเกรงกลัวและเคารพบูชาไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งอยู่เหนือความรู้และความเข้าใจของมนุษย์ ส่วนในกรีกความยุติธรรมเป็นชื่อของเทพี (Goddess) 'ดีเก' (Dike) เป็นบุตรสาวของเทพซุส เทพซุสจึงมีหน้าที่เป็นผู้ปกป้องความยุติธรรม ให้รางวัลผู้ที่มีความยุติธรรม เฝ้าลงโทษผู้ยุติธรรม เนื่องจากความยุติธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เฉพาะอย่างยิ่งกับชุมชนการเมืองกรีกโบราณ มีสมาชิกที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมและรู้จักพึ่งพากัน เพราะฉะนั้นการกระทำตลอดจนพฤติกรรมใด ๆ ที่ดำเนินไปอย่างไม่ยึดหลักการของความยุติธรรม มันไม่เพียงส่งผลกระทบต่อบุคคลผู้ตกเป็นเหยื่อของความยุติธรรม แต่มันจะส่งผลกระทบต่อในวงกว้างขยายออกไปสู่ผู้คนในชุมชนการเมืองด้วยกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือผลของมันไม่อาจหยุดอยู่แค่ผู้คนในรุ่นนั้น แต่ยังคงทอดไปยังคนในรุ่นลูกรุ่นหลานที่จะเกิดมีชีวิตตามมา ชาวกรีกจึงให้ความสำคัญ ตระหนักถึงผลที่เกิดจากความยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง ทำให้หน้าที่หลักของความยุติธรรม คือ การทำให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างพลเมือง เป็นการรับประกันถึงความมีและใช้กฎระเบียบที่ดี (Eunomia) เกิดความถูกต้องชอบธรรมในเรื่องของการกระจายตำแหน่งหน้าที่เกียรติยศและอำนาจ ไม่ให้เกิดความแตกต่าง การผูกขาด การฉ้อฉลอำนาจที่จะส่งผลให้สมาชิกของชุมชนเกิดความแตกแยกแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย (Factions) ที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงส่งผลให้ชุมชนการเมืองขาดความเป็นเอกภาพ (Vernant, 1982) เทวยุติธรรม' (Divine Justice) มีที่มาจากการอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้าที่ผู้คนให้ความเคารพ มีอิทธิพลเหนือมนุษย์ รูปแบบความยุติธรรมที่อ้างอิงกับธรรมชาติ คือ 'ผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแกร่งกว่า' มีอำนาจเหนือกว่า (Interest of the Stronger) ดำเนินอยู่ในลักษณะของ 'พลังกำลังคือความถูกต้อง' (Might is Right)

มีที่มาจากความสัมพันธ์ที่ปรากฏเกิดขึ้นระหว่างสิ่งต่าง ๆ ที่อาศัยมีชีวิตรอยู่ในโลกธรรมชาติ ผ่านแนวคิดในเรื่องของ ‘กฎธรรมชาติ’ (Natural Law) ความยุติธรรมในรูปแบบที่สาม ดำเนินอยู่ภายใต้ ‘คุณธรรม’ (Virtue/ Arete) ในรูปแบบของการมีความรู้ที่บ่งบอกถึงคุณสมบัติเฉพาะ ความรู้ การปฏิบัติหน้าที่ การมีเป้าหมายเป็นไปเพื่อความดีงาม และไปถึงความสมบูรณ์แบบ (Human Excellence) และสี่ ความยุติธรรมที่ดำเนินอยู่ภายใต้กฎหมาย ทั้งในรูปแบบของการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี (Customary Law) และผ่านตัวบทกฎหมายที่ถูกบัญญัติหรือตราขึ้นโดยอำนาจของผู้ปกครอง (Positive Law) ที่มีผลใช้บังคับกับผู้คน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเรื่องแนวคิดเผ่าพันธุ์มนุษย์ (Myth of Races) ในด้านของกำเนิด พัฒนาการ รายละเอียดเรื่องรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่เกิดขึ้นในแต่ละยุค ความยุติธรรม และอะไรคือสาเหตุหลักสำคัญของความเปลี่ยนแปลงที่เป็นความเสื่อมจากเผ่าพันธุ์หนึ่งไปสู่อีกเผ่าพันธุ์หนึ่ง
2. เพื่อศึกษาประเด็นที่มาและรูปแบบแนวคิดที่ได้สะท้อนถึง (Reflection) เรื่องรูปแบบของความยุติธรรมและคุณธรรมของเฮเซียด มีผลต่อความคิดและการจัดระเบียบทางการเมืองของชาวกรีกและชุมชนการเมืองในยุคโบราณ

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดความยุติธรรมภายใต้รูปแบบ ‘เทวยุติธรรม’ (Divine Justice)

ในเบื้องต้นเมื่อกล่าวถึงกำเนิดและหน้าที่ของเหล่าเทพเจ้าในอารยธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นดินแดนที่ตั้งอยู่ในแถบตะวันออกกลาง ตั้งแต่เมโสโปเตเมีย มาจนถึงอียิปต์และกรีกโบราณ เทพเจ้า (Gods) คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสำคัญ ดำรงอยู่ในสถานะของผู้สร้างมนุษย์ เป็นทั้งผู้ให้กฎและผู้มอบความเป็นระเบียบ (Order) เริ่มขึ้นมาจากความไร้ระเบียบที่ดำเนินอยู่ก่อนหน้า (Chaos/ Chasm) การสร้างและธำรงรักษาระเบียบที่สร้างขึ้น ผ่านข้อบัญญัติ คำสั่ง การลงโทษแสดงถึงอำนาจความชอบธรรมของเทพเจ้า

และเป็นที่มาของความยุติธรรม หน้าที่ของเทพเจ้าคือ การสร้างกฎ ฟ้าดูแล และลงโทษ บุคคลหรือสิ่งอื่นใดก็ตามที่ไม่เชื่อฟัง กระทำการละเมิด ทำให้ระเบียบของจักรวาล โลกธรรมชาติและสังคมมนุษย์เกิดความไร้ระเบียบ สูญเสียความสมดุลไป สังเกตได้จากการกำเนิดที่มาของจักรวาล (Cosmogony) และเรื่องราวของเทพกำเนิด (Theogony) เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงการจัดระเบียบ การสถาปนาสร้างความศักดิ์สิทธิ์ (Sacralization) ผ่านการแยกความแตกต่างระหว่าง ‘ความนอกกรีต’ (Profane)² ออกจาก ‘ความศักดิ์สิทธิ์’ (Sacred) ในรูปแบบของสถานที่ พื้นที่ การขีดเส้นกำหนดอาณาบริเวณ (Territory) สิ่งของที่ผู้คนให้ความเคารพ (Sacred Space) เช่น ต้นไม้ ก้อนหิน เทวสถาน วิหาร วัด โบสถ์ สิ่งก่อสร้างทางศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ รูปบูชา (Icon) และ ในรูปของเวลา (Sacred Time) ดำเนินผ่านงานเทศกาลประจำปี (Festival) ไปจนถึง การประกอบพิธีกรรม (Ritual) เพื่อแสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์และความเคารพ (Eliade, 1961)

ความยุติธรรมที่ปรากฏขึ้นในรูปแบบเทวยุติธรรม มีเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนเกิดความเกรงกลัว ให้ความเคารพดำรงอยู่ในสถานะของ ‘ผู้แจกจ่ายความยุติธรรม’ (Justice Dispenser) นับเป็นความคิดเริ่มแรกที่มนุษย์มีต่อเรื่องของความยุติธรรม เป็นสิ่งที่ถือกำเนิดเกือบจะพร้อมกับประวัติศาสตร์ของมนุษย์ โดยมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สามารถย้อนอดีตกลับไปเมื่อประมาณสี่พันปีก่อนคริสตกาล ณ ดินแดนเมโสโปเตเมีย (Mesopotamia) ในฐานะแหล่งกำเนิดอารยธรรมยุคแรก ๆ ของมนุษย์ ปรากฏผ่านหลักฐานที่อยู่ในรูปของ ‘ประมวลกฎหมายของกษัตริย์ฮัมมูราบี’ (Hammurabi’s Code) ผู้ปกครองอาณาจักรบาบิโลน (Babylon) ขณะที่ตัวกฎหมายมีเนื้อหาที่อ้างอิงถึงอำนาจจากเทพเจ้าว่า (Tilly, 1992)

²คำว่า ‘Profane’ มีรากที่มาจากภาษากรีกคือ ‘Profanum’ ความหมายของ ‘Pro’ คือ ด้านหน้าหรือ ‘Before’ กับ ‘Fanum’ คือวัด โบสถ์ วิหาร (Temple) มีความหมายถึงสิ่ง หรือผู้คนที่อยู่ภายนอก สิ่งก่อสร้าง หรืออาคารสถานที่ หรืออาจจะเป็นบุคคลที่ไม่อนุญาตให้เข้าไปร่วมพิธีกรรมภายในอาคารสถานที่ดังกล่าวได้ ในความหมายเชิงมานุษยวิทยา ‘Profane’ มีนัยของความเป็น ‘สาธารณ’ พื้นที่ทั่วไปเปิดกว้างให้สาธารณชนเข้าใช้

‘เทพเจ้า ‘อานู’ (Anu) และ ‘เอนลิล’ (Enlil) บอกเราให้ทำหน้าที่ปกครอง
ดูแลประชาชน เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี เรากษัตริย์อัมมูราบี ผู้เชื่อฟังเจ้าชาย
ผู้เกรงกลัวเทพเจ้า จะดำเนินการให้บังเกิดความถูกต้องเป็นธรรม (Righteousness)
ขึ้นบนแผ่นดินนี้ด้วยการทำลายล้างคนชั่วร้าย (The evil) และคนเลว (The Wicked)
โดยผู้ที่แข็งแรงกว่า (The Strong) จะไม่ทำอันตรายต่อผู้ที่อ่อนแอ (The weak)
เราจึงเปรียบเสมือนดวงอาทิตย์โคจรขึ้นส่องแสงเหนือประชาชน
สร้างความสว่างไสว ให้กับแผ่นดิน’

2. ระหว่างความยุติธรรมในธรรมชาติดกับความยุติธรรมในชุมชนการเมือง

สรรพสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมา ดำเนินไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลง คือ
ความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งกับพืช สัตว์ มนุษย์ มีการกำหนด ควบคุมให้
ดำเนินไปตามระเบียบแบบแผนของมัน ถูกเรียกว่าความยุติธรรมในธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่ง
ที่เกิดคู่มาพร้อมกับธรรมชาติ ทำให้ธรรมชาติดำรงอยู่ในแบบอย่างที่มีมันเป็นอยู่ ด้านของมนุษย์
ดำรงอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เพราะฉะนั้นมนุษย์ก็ต้องตกอยู่ภายใต้
กฎธรรมชาติ ที่อาจเรียกในอีกชื่อหนึ่งว่าความยุติธรรมในธรรมชาติ แม้ว่าความยุติธรรม
ในธรรมชาติจะเป็นสิ่งที่ได้รับการเคารพและยอมรับ เพราะมันเป็นสิ่งที่มีและเกิดขึ้นอยู่
ในธรรมชาติ มนุษย์จึงไม่ยากที่จะฝ่าฝืน ไม่เชื่อฟัง และไม่ปฏิบัติตามให้เกิดความ
สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ หรือความยุติธรรมในธรรมชาติ ซึ่งอาจจะถูกตัดสิน พิจารณา
ว่าเป็นความผิดที่เราไม่ปฏิบัติตามและให้ความเชื่อฟังกฎ หรือความยุติธรรมใน
ธรรมชาติ อีกทั้งต้องมีชีวิตอย่างยากลำบากหากไม่ปฏิบัติตามอยู่ภายใต้กฎระเบียบของ
ธรรมชาติ ทั้งนี้ด้วย ‘ความเป็นสากลภาพ’ (Universality) ในความหมายของการมี
ธรรมชาติดำรงอยู่ ส่งผลมีอำนาจที่ใช้ครอบคลุมไปยังมนุษย์ทุกคนบนโลกใบนี้³ ซึ่งนำสู่
ข้อถกเถียงเกิดขึ้นตามมาต่อความยุติธรรมในธรรมชาติ แม้ว่าจะไม่มีความเป็นสากล
ภาพ ใช้ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างบนโลกนี้ แต่ในเรื่องกฎระเบียบยอมรับกันว่า ความ

³ ข้อถกเถียงในเชิงจริยศาสตร์สร้างให้เกิดมุมมอง (Perspectives) เกิดขึ้นในลักษณะที่ว่าความรู้อัน การปฏิบัติตนในทางจริยศาสตร์มีความเป็นสากล (Universal) ตรงกับข้ามคือเป็นสิ่งเฉพาะบุคคล สังคมตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขเรื่องของพื้นที่ ช่วงเวลาและวัฒนธรรม (Particular)

ยุติธรรมธรรมชาติมีความเป็นสากลภาพอยู่ในระดับที่มากกว่าความยุติธรรมประเภทอื่น ๆ

ในโลกธรรมชาติปรากฏการใช้พลังกำลัง ความดุร้าย ความรุนแรงเข้าตัดสิน เป็นสิ่งที่พบเห็นได้เป็นปกติ ในฐานะของการเป็นของกฎธรรมชาติอย่างหนึ่งที่ทำให้สรรพสัตว์ รวมไปถึงมนุษย์ต่างตกอยู่ภายใต้กฎดังกล่าว เราจะพบเห็นถึงการเอาตัวรอด การดิ้นรนเป็นไปเพื่อการมีชีวิตอยู่รอด สำหรับผู้ที่มีพลังกำลัง ความเข้มแข็ง ความแข็งแรงมากกว่าย่อมที่จะมีโอกาสรอดชีวิต ทุกอย่างจึงตัดสินกันที่ใครมีพลังกำลังเหนือกว่า ซึ่งเป็นปัจจัยข้อได้เปรียบทางกายภาพ เช่น มีร่างกายที่ใหญ่โต มีเขี้ยวเล็บที่แหลมคม มีความสวยงามดึงดูด มีพิษร้ายแรง มีความแคล่วคล่องว่องไว ล้วนแล้วเป็นสิ่งที่ถูกธรรมชาติกำหนดมาให้ (Natural Determinism) ก็จะเป็นผู้ชนะ มีชีวิตอยู่รอดได้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องการไป ตรงกันข้ามสัตว์หรือบุคคลผู้ที่มีพลังกำลังน้อยกว่า มีความเข้มแข็งน้อยกว่า อ่อนแอกว่า ก็เป็นฝ่ายเสียเปรียบ พ่ายแพ้ ตกอยู่ภายใต้พลังอำนาจ ถึงขั้นสูญเสียชีวิตและทุกสิ่งทุกอย่างไป ดังนั้นความยุติธรรมในธรรมชาติจึงเกิดจากการมีและใช้พลังกำลังที่ตนเองมีเหนือกว่าผู้อื่น เข้าบังคับจัดการกับผู้อื่น เหมือนกับคำกล่าวที่คุ้นเคยกันว่า ‘พลังกำลังคือความถูกต้อง’ (Might is Right) ในฐานะกฎที่ใช้ปกครอง จึงเป็นความยุติธรรมประเภทหนึ่ง สัตว์ตัวใดที่แข็งแรงกว่าย่อมที่จะชนะสัตว์ที่อ่อนแอกว่า ยกตัวอย่างเช่น ความยุติธรรมของพลูราซิสที่ไม่เหมือนกับความยุติธรรมของฝูงแกะ หรือแม้แต่คำกล่าวอ้างของ ‘เทรซิมาคัส’ (Thracymachus) ในบทสนทนา Republic ของเพลโต นิยามความยุติธรรม คือ ผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแรงกว่า (Justice is The Interest of The Stronger) ด้านสัตว์ที่ตัวเล็กกว่ามีพลังกำลังที่น้อยกว่า อ่อนแอกว่า ไม่อาจใช้ไปต่อกรได้จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ เช่น การจับกลุ่ม รวมกลุ่มกันเพื่อให้ได้จำนวนมาใช้ต้านทานและคานกำลังอำนาจของสัตว์ที่แข็งแรงกว่า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยวิธีการศึกษาทางปรัชญาการเมือง (Political

Philosophy) ผสมผสานกับวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (History of Political Thought) โดยมีกระบวนการดำเนินการแยกออกมาเป็นการวิจัยเอกสารชั้นต้น (Original Text) ได้แก่ งานเขียนของนักปรัชญา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ให้ความสำคัญในการศึกษาความหมายโดยนัย (Connotation/ Implication Meaning) ที่ซ่อนอยู่ในงานเขียนคลาสสิก (Esoteric) ประกอบเข้ากับการศึกษางานเขียนในลักษณะของการตีความ (Interpretation Text/ Secondary Text) ในแบบลงลึกไปยังตัวบทอย่างเคร่งครัด (Close Reading) และการวิจัยเอกสารชั้นรอง ของนักวิชาการทางด้านปรัชญาการเมืองคลาสสิก ซึ่งเป็นการตีความหลักมาใช้อธิบาย ประกอบเพื่อทำความเข้าใจตัวเนื้อหา (Understanding) และความหมาย (Meaning) ของตัวเนื้อหาหลัก ซึ่งเป็น ‘การตั้งวางตัวบทภาพในบริบทที่เหมาะสม’ (Locate a Text Within its Appropriate Context) (Skinner, 2010)

ผลการวิจัย

1. เทพบิดรชุสกับที่มาของความยุติธรรม

เฮสิียดยกย่องให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อเทพบิดรชุสในฐานะที่มาและผู้คอยชำระรักษาความยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่มนุษย์ ใน ‘Works and Days’ เล่าความถึง ‘เทพีธีมีส’ (Themis) บุตรสาวของพระแม่ธรณีไกอา ดำรงอยู่ในสถานะของเทพีแห่งความยุติธรรม เทพีธีมีสยังเป็นนมเหสีคนที่สองของเทพบิดรชุส ต่อจาก ‘เทพีเมติส’ (Metis) ต่อมาฝ่ายของ ‘เทพีธีมีส’ ได้ให้กำเนิด ‘ระเบียบ’ (Order/Eunomia) โดยคำว่า ‘Eunomia’ มีความหมายถึงการมีกฎ (หมาย) ที่ดี (eu: Good/Nomia/ Norm/ Law) ‘สันติภาพ’ (Peace) และ ‘ความยุติธรรม’ (Justice/ Dike) ทั้งสามคำที่กล่าวมานี้ถูกใช้เป็นพื้นฐานมาคอยดูแลควบคุมการกระทำของมนุษย์ให้อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยปราศจากความขัดแย้ง ความรุนแรง (Hesiod, 2012) ระเบียบ สันติภาพ และความยุติธรรมเป็นทั้งเครื่องมือ ผู้ช่วยในการสร้างหลักประกันและความมั่นใจในการปกครองของเทพบิดรชุส

หากพิจารณาถึงเนื้อหาในช่วงแรกของ ‘Theogony’ หลังจากกล่าวแนะนำในเชิงสรรเสริญเหล่าเทพเจ้าเสร็จสิ้นลง เทพเจ้าองค์แรกที่เฮสิียดกล่าวคือ เทพบิดรชุส

ในฐานะผู้ใช้อำนาจควบคุมดูแล เป็นที่มาของความเที่ยงธรรม ความยุติธรรมให้เกิดแก่ผู้คนที่ว่า ‘ประชาชนทั้งหลายต่างมองไปที่พระองค์ในคราวที่ตัดสินใจด้วยคำพิพากษาตัดสินที่มีความเที่ยงธรรม (Straight Judgement) คำกล่าวของพระองค์เป็นสิ่งที่มีความมั่นคงแน่นอน พระองค์สามารถตัดสินความได้อย่างรวดเร็ว แม้ดูจะเป็นความขัดแย้งที่รุนแรง นี่คือเหตุผลว่า ทำไมพระองค์จึงเป็นกษัตริย์ที่มีความสุขุมรอบคอบ (Prudent King) สำหรับพระองค์ไม่ใช่เรื่องยากในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ ด้วยพระปรีชาสามารถในการชักจูงด้วยถ้อยคำแสนสุภาพ’ (Hesiod, 2012)

อย่างไรก็ตาม ความยุติธรรมที่มาพร้อมกับอำนาจ การปกครอง หน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลมนุษย์ดำเนินอยู่ในลักษณะของบิดาดูแลบุตรของเทพบิดรซุส แต่ความรักที่เทพบิดรซุสมีต่อมนุษย์นั้น ไม่ได้อยู่ในแบบบิดาให้ความรักความห่วงใย ความเอ็นดู ให้ความเมตตาดูแลเลี้ยงดูบุตรหลาน (Fatherly’ Love) ปฏิบัติตนอยู่ในฐานะหัวหน้าครอบครัวดูแลสารทุกข์สุกดิบของสมาชิก เป็นประเด็นที่ทางด้านนักวิชาการคลาสสิก ‘Hugh Lloyd-Jones’ ตีความในเชิงวิเคราะห์ว่า ที่มาความชอบธรรมด้านอำนาจของเทพบิดรซุส เกิดขึ้นจากการโค่นล้มเทพโครโนส ในฐานะผู้ปกครองเดิม การชิงอำนาจจากเทพโครโนสช่วยเกิดการปลดปล่อย คืบความมีอิสระภาพกลับคืนแก่เหล่าเทพเจ้าจากการใช้กำลังบังคับ เทพบิดรซุส จึงได้รับเกียรติให้ความเคารพยกย่องจากเหล่าเทพเจ้าในฐานะวีรบุรุษ เป็นผู้นำการต่อสู้จากการใช้อำนาจปกครองในลักษณะเผด็จการของเทพโครโนส เมื่อขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง อำนาจหน้าที่ของเทพบิดรซุสแสดงออกในฐานะของการดูแลให้เหล่าเทพเจ้าอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ฝึคคอยลงโทษ แต่ก็ยังฉวยโอกาสคอยเข้ามาแทรกแซงในสิ่งที่ตนเองต้องการ อย่างไรก็ตาม อำนาจของเทพบิดรซุสมีมากมาย จนถึงขั้นที่สามารถทำลายล้างลูกหลานของตนเอง สังเกตได้จากกรณีที่ตัดสินใจทำลายล้างเผ่าพันธุ์เหล็ก (Lloyd-Jones, 1971)

ขณะที่พื้นฐานของการมาอาศัยอยู่ร่วมกันของผู้คนในชุมชนการเมือง ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะเกิดเรื่องของการขัดแย้ง มีการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างกันขึ้นมา (Strife/ Eris) เหยียดพิจารณาความสำคัญของเทพบิดรซุสทำหน้าที่ในฐานะผู้ผดุงความยุติธรรมว่า ‘ในคราวเมื่อที่เหล่าเทพเจ้าเฝ้ามองเทพบิดรซุสถือกำเนิด ได้หลังน้ำค้างอันหวานฉ่ำ (Sweet Dew) ลงบนลิ้นเทพบิดรซุส ส่งผลให้วาจาที่ออกจากฝีพระโอษฐ์

ช่างหอมหวานยิ่งนัก (Honeyed Words)’ คือเป็นวาจาที่ทั้งศักดิ์สิทธิ์ ทรงพลังอำนาจ มีความน่าเกรงขามต่อผู้ฟัง ต่อเนื่องกับกำเนิดที่มาจากได้รับพรจากเหล่าเทพเจ้าของเทพบิดรซุส เฮเสียดก็ได้กล่าวเชื่อมโยงกับอำนาจที่เปล่งออกจากพระโอษฐ์ของเทพบิดรซุสในการพดุงความยุติธรรมว่า ‘เหล่ามนุษย์ต่างมองไปที่พระองค์ที่ให้การตัดสินอย่างถูกต้องเที่ยงธรรม (Judgement Uprightly) เกิดขึ้นมา และตรัสด้วยน้ำเสียงอันแน่นแน่นเป็นหลักประกัน เพื่อยุติการทะเลาะเบาะแว้งลงได้อย่างสมเหตุผล เป็นผู้ปกครองที่ชาญฉลาดทรงด้วยปัญญา (Wise Lords are Wise) ในคราวที่เกิดภัยอันตรายเกิดขึ้นแก่ผู้คน ไม่เป็นเรื่องยากลำบากสำหรับเทพบิดรซุสที่จะทำให้สิ่งที่เคยบิดเบี้ยวคดง กลับมาตั้งตรงได้อีกครั้ง (Straight)’ ด้วยถ้อยคำอันละมุนในเชิงแนะนำ ในคราวที่เทพบิดรซุสลงมายังที่ประชุมใหญ่ (Assembly) ทรงตรัสด้วยน้ำเสียงอันเป็นที่น่าเคารพ (Hesiod, 2012) เฮเสียดให้ความสำคัญต่อเทพบิดรซุสในฐานะผู้ปกครองสูงสุดทรงไว้ถึงอำนาจ เพื่อใช้พดุงความยุติธรรม พระองค์คือ ‘ของขวัญอันศักดิ์สิทธิ์’ (Holy Gift) จากเหล่าเทพมิสส่งมอบลงมาให้แก่มนุษย์ (Hesiod, 2012)

ในการพิจารณาตัดสินเรื่องความยุติธรรม ฝ่ายมนุษย์ต้องพึ่งพาความรู้ คำตัดสินจากทางเทพเจ้า คือความยุติธรรมต้องมาจากเทพเจ้า ปรากฏอยู่ในบทสนทนาเพลโต ‘Protagoras’⁴ บอกนัยชัดเจนว่าแม้เทพ ‘เอพิเมติอุส’ (Epimetheus) กับ ‘โพรมิติอุส’ (Prometheus) ได้รับบัญชาจากเทพบิดรซุสมาก่อนหน้า ให้มาสร้างมนุษย์ แต่ทั้งคู่ก็สร้างได้เพียงแค่วางหรือร่างกาย ถึงแม้ว่าจะมอบความรู้และศิลปวิทยาการในด้านต่าง ๆ ให้แล้ว แต่ในสายตาของเทพบิดรซุส เห็นว่ามนุษย์ยังขาดความรู้ในเรื่องของความยุติธรรม ซึ่งเป็นสิ่งมีความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน เพราะใช้ความยุติธรรมเป็นความรู้ของการปกครองบ้านเมือง (Running the City) บ้านเมืองและการปกครองที่มีความยุติธรรมเกิดขึ้นก็สามารถยึดโยงผู้คนเข้าด้วยกัน ความยุติธรรมทำให้ผู้คนไม่ทะเลาะขัดแย้งกัน ทำให้เกิดความสามัคคี ตรงกันข้ามหากขาดความยุติธรรมเสียแล้ว ผู้คนในบ้านเมืองก็เกิดความแตกแยก ไม่ไว้ใจมองอีกฝ่ายหนึ่งเป็นศัตรู ทำให้ฝ่ายเทพเจ้าพากันคิดว่า จะมอบความยุติธรรมลงมาให้กับมนุษย์หรือไม่ เนื่องจากการเกิดชุมชน การเมืองของมนุษย์จำเป็นต้องมีความรู้ในการปกครอง การอาศัยอยู่ร่วมกันจำเป็นต้องมีกฎ ระเบียบ หลักการและความรู้ที่เชื่อมโยงทุกฝ่ายเข้าด้วยกัน ซึ่งจะขาดความรู้ที่มี

⁴โปรดดูบทสนทนา Plato. Protagoras.

ความสำคัญในเรื่องความยุติธรรมไปเสียไม่ได้ หลังจากไตร่ตรองพิจารณาถึงความสำคัญ
ของความยุติธรรม ทำให้เทพบิดรชอุสจำต้องบัญชาผ่านมาทาง ‘เทพเฮอร์เมส’
(Hermes) ให้เป็นผู้รับผิดชอบ เป็นผู้นำความรู้ในเรื่องความยุติธรรมลงมามอบให้กับ
มนุษย์ (Gernet, 1981)⁵ นั่นคือเรื่องเล่าถึงที่มาของความยุติธรรมที่มนุษย์ได้ประทาน
มอบจากเทพบิดรชอุส

2. เทพบิดรชอุสผู้ทรงมหิทธานภาพ

แนวคิดความยุติธรรมเริ่มปรากฏอยู่ในตอนเริ่มต้นของ ‘Works and Days’
เป็นความยุติธรรมที่มีเทพบิดรชอุสดำรงอยู่ในสถานะผู้ปกครอง ใช้อำนาจสูงสุดเด็ดขาด
คอยควบคุมกำกับดูแลเหล่าเทพเจ้าและมนุษย์ เฮเสียดเสนอความยุติธรรมสากลด้วยการ
อ้างอิงมีที่มาจากเทพบิดรชอุส มีความสำคัญในฐานะของความยุติธรรมสากล ให้แก่
มนุษย์ทุกคนปฏิบัติ ‘เฮเสียด’ กล่าวถึงรูปแบบความยุติธรรมเกิดขึ้นจากอำนาจ พลัง
และความต้องการของเทพบิดรชอุสว่า ‘ไม่อาจเป็นไปได้ในการที่จะใช้เล่ห์เหลี่ยมหรือการ
หลบหนีไปจากจิตใจการรับรู้ของเทพบิดรชอุส (Hesiod, 2012) คือมนุษย์ไม่อาจฝ่าฝืน
ไม่ปฏิบัติตาม ไม่เชื่อฟังสิ่งที่เทพบิดรชอุสสั่งและบัญญัติลงมา เนื่องจากพฤติกรรม
การกระทำต่าง ๆ ทั้งดีและชั่วล้วนอยู่ในการเฝ้าดูไม่อาจคลาดสายตาของเทพบิดรชอุส
ไปได้ เทพบิดรชอุสจึงอยู่ในสถานะของการเป็นผู้ตราและผู้บัญญัติกฎ (Grand
Legislator) เป็นผู้รู้เห็นทุกสิ่งทุกอย่าง (Omniscience) เหมือนอย่างที่เฮเสียดกล่าว
เพิ่มเติมว่า

*‘ด้วยเจตจำนงของเทพบิดรชอุสผู้ยิ่งใหญ่อย่างไม่ต้องสงสัย
พระองค์สร้างผู้ที่แข็งแรงขึ้นมา เช่นเดียวกันพระองค์ก็ทำลายผู้ที่แข็งแรง
ทำให้เขามีความสุภาพอ่อนโยนขึ้น (Humble) เฉกเช่นเดียวกับ
การที่พระองค์ทำลายขุนเขาเพื่อให้เกิดพื้นที่ราบ
พระองค์สยบผู้หยิ่งยโส (Proud) ตลบ้นดาลให้สิ่งที่เคยดกในช่องอในกระดูก
กลับมาเที่ยงตรง (Crooked Straight)...จงสดับรับฟัง*

⁵ นักปรัชญาเชื้อสายยิว ‘Philo of Alexandria’ กล่าวถึงสภาวะของมนุษย์ประกอบด้วยสามสิ่งคือ
(Restriction) อยู่ภายใต้ข้อจำกัด (limitation) และความยินยอม (Submission)

เทพบิดรซุส พระองค์ทำให้กฎระเบียบที่เคยใช้ปกครองบังคับ
ไม่ได้กลับมาเที่ยงตรง (Fallen Law Upright)
ฉันหวังว่าบทเพลงของฉันที่ส่งไปยังเพอร์ซีส (Perses)⁶
จะบอกความจริงดังกล่าวแก่เขา⁷

ความยุติธรรมที่เทพบิดร ‘ซุส’ พยายามสร้างขึ้นมานั้นอยู่ในลักษณะของการทำให้สิ่งที่มีความแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันมากขึ้น คือทำให้มีความใกล้เคียงกัน ความยุติธรรมจึงอยู่ในรูปของการสร้างความสมดุลให้สิ่งที่อยู่ร่วมกันเกิดความใกล้เคียงกันให้มากที่สุด ทำให้ความยุติธรรมของเทพบิดรซุส (Divine Ustice) จึงมีสถานะอยู่เหนือความยุติธรรมที่มนุษย์ด้วยกันเองกำหนดกันขึ้นมา (Earthly Justice) กำหนดขึ้นจากผลประโยชน์ มุมมอง ทัศนคติส่วนบุคคลย่อยมที่จะเกิดความผิดพลาดตามมา ตลอดจนมีความโน้มเอียงในการพิจารณาตัดสินเหมือนกับที่เฮสียด ไม่เห็นด้วยกับพี่ชายตนเอง ‘เพอร์ซีส’ มีความขัดแย้งถึงขั้นเกิดเป็นคดีความ จนมีคำสั่งจากผู้พิพากษาตัดสินลงมา แต่คำตัดสินจากผู้พิพากษา เฮสียดพิจารณาว่าลำเอียงไม่มีความยุติธรรม เขาจึงอุทธรณ์ไปวิงวอนขอรื้อคดีคำตัดสินที่มีความยุติธรรมกว่า มีความเป็นสากลและความน่าเชื่อถือกว่า ก็คือความยุติธรรมที่มาจากเทพบิดรซุส

บทบาทของเทพบิดรซุส ในฐานะผู้ทรงมหิตราณาภาพขยายไปสู่แนวความคิดในเรื่อง ‘เทวยุติธรรม’ คือบทบาทในการปกครองกำกับดูแลมนุษย์ เริ่มขึ้นตั้งแต่การตัดสินใจสร้างมนุษย์ด้วยการมอบหน้าที่ให้กับเทพ ‘โพรเมติอุส’ (Prometheus) การกำหนดรูปแบบของเผ่าพันธุ์มนุษย์ตั้งแต่จุดกำเนิด การตัดสินลงโทษและจุดสิ้นสุดของแต่ละยุคแต่ละเผ่าพันธุ์ล้วนแต่อยู่ในอำนาจการตัดสินใจของเทพบิดรซุส การใช้วิจรรย์ถนัดตัดสินใจเพื่อลงโทษหรือให้รางวัลแก่ผู้ปกครองที่ปฏิบัติตัวไม่ดีต่อประชาชน ไม่ให้ความสำคัญกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ใต้ปกครอง ไม่ดำรงตนอยู่บนหลักการคุณธรรมและความยุติธรรม มีหน้าซำยังสร้าง ความยากลำบาก ก่อให้เกิดความเดือดร้อนกับประชาชน ซึ่งผลของการลงโทษส่งผลโดยตรงกับตัวผู้ปกครองและขยายไปถึงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เกิดความทุกข์ ประสบกับความเดือดร้อน เนื่องจาก

⁶ พี่ชายของเฮสียด

⁷ Hesiod

การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในรูปของความแห้งแล้ง น้ำท่วม ฤดูกาลที่ผิดปกติ
ไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกพืช ไม่มีผลผลิตให้เก็บเกี่ยว บ้านเมืองเกิดความอดอยาก
และโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ เกิดขึ้นตามมา เหมือนกับบรรยายละเอียดที่ ‘เฮสิเอ็ด’ พรรณนา
ใน ‘Works and Days’ ว่า (Hesiod, 2012)

‘ผู้ปกครองที่ใช้วิจารณ์ญาณพิจารณาตัดสินให้เกิดความถูกต้อง
แก่ทั้งผู้มาเยี่ยมเยือนและกับประชาชนของตนเอง

โดยไม่เบี่ยงเบนออกไปจากความยุติธรรม

ย่อมทำให้ชุมชนเกิดความเจริญรุ่งเรือง ประชาชนอยู่กันอย่างมีความสุข
ความมีสันติสุขบังเกิดแก่แผ่นดินเลี้ยงดูคนหนุ่มสาวให้เจริญเติบโต
ในขณะที่ซุส ‘ผู้มองเห็นทุกอย่าง’⁸ บ้านเมืองอยู่กันอย่างสงบสุข
ไม่เกิดสงครามและความทุกข์ยากขึ้นมา ไม่ปรากฏความอดอยาก
สำหรับผู้ปกครองที่การตัดสินทำให้เกิดความถูกต้อง

อีกทั้งปลอดจากภัยอันตราย

การเก็บเกี่ยวผลผลิตถูกนำมาเฉลิมฉลองเลี้ยงดูปากท้องของผู้คน
เนื่องจากพื้นแผ่นดินมีความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดผลผลิตที่บริบูรณ์
สูงขึ้นไปบนภูเขาความอุดมสมบูรณ์แห่งผลหมากรากไม้
นำไปสู่การสะสมเก็บเกี่ยวน้ำผึ้ง (Honey) เหล่าฝูงแกะเจริญเติบโตให้ชนทั้งดง
ด้านหญิงสาวชาวบ้านให้กำเนิดบุตรเพื่อสืบทอดเชื้อสายเผ่าพันธุ์
ผืนแผ่นดินที่ลงมือหว่านไถก็ให้ผลผลิตอย่างเต็มที่
ไม่มีความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาลินค้าที่มาจากทางทะเล

⁸ ‘Wide-Seeing Zeus’ น่าจะเป็นรากฐานที่มาอำนาจของพระเจ้าในแบบเอกเทวนิยม เฉพาะอย่างยิ่ง
คริสต์ศาสนาและศาสนาอิสลามในด้านการมี ‘พระญาณสอดส่อง’ (Divine Providence) และ
ทรงพระมหินทรานภาพ (Omniscience) คือการเป็นพระที่ทรงรู้ทุกอย่าง (God is All-Knowing)
เนื่องมาจากพระองค์สถิตอยู่ในทุกที่ (Omnipresence) และสามารถในทุกด้าน (Omnipotent) จึงไม่มี
สิ่งใดรอดพ้นจากสายตาของพระองค์ไปได้

จากข้อความข้างต้น ให้ภาพของความเป็นชุมชนที่สามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเอง ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับพัฒนาการที่เกิดขึ้นในช่วงต่อมา ทำให้ชุมชนการเมืองมีความเป็นอิสระทั้งทางเศรษฐกิจและการปกครอง (Autonomous City-State)

เทพบิดรซุสในฐานะของผู้กำกับคอยดูแลผู้ปกครองให้ปฏิบัติตนตั้งอยู่บนความยุติธรรม โดยความยุติธรรม (Dike) ในความหมายของความเที่ยงตรง (Straight/Direct) ตรงกันข้ามกับความอยุติธรรมในลักษณะของการมีพฤติกรรมประเภท ‘คดในข้ออในกระดูก’ (Hubris/ Crooked) คือคนไม่ซื่อสัตย์ มีนิสัยชอบคดโกงเอาเปรียบคนอื่น เทพเจ้าบันดาลให้เกิดภาพของการมีชีวิตที่มีความสุขและสันติ พร้อมด้วยความอุดมสมบูรณ์จากธรรมชาติ ผลผลิตทางการเกษตรและสัตว์เลี้ยงแก่มนุษย์ ทำให้มีผลผลิตอย่างเพียงพอที่ช่วยให้พึ่งพาตนเอง โดยไม่ต้องนำเข้าผลผลิตจากต่างแดน ในทางตรงกันข้าม การลงโทษจากเทพเจ้าต่อมนุษย์ที่ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนปฏิบัติตัวละครเมิดคำสั่งดำเนินอยู่ในลักษณะที่ ‘เฮเสียด’ พรรณนาว่า (Hesiod, 2012)

‘สำหรับผู้ที่นิยมใช้ความรุนแรง (Violence) บุคคลชั่วช้า (Wickedness) และลงมือกระทำการที่โหดเหี้ยม (Brutal Deeds) บุตรแห่งเทพโครโนส เทพบิดรซุสผู้เห็นทุกอย่าง ได้ดำเนินการลงโทษกลับ (Retribution) กับผู้คนที่ทั้งชุมชนที่ปฏิบัติสิ่งที่ชั่วร้ายและความเลวร้าย สร้างความทุกข์ยากเกิดขึ้นกับผู้คนที่ทั้งชุมชน จากสวรรค์ในเบื้องบน บุตรแห่งโครโนสยังบันดาลหายนะภัย ในลักษณะของความอดอยาก การเกิดโรคระบาดจนทำให้ผู้คนล้มหายตายจาก ด้านเหล่าหญิงสาวมีอาจกำเนิดบุตรบ้านเรือนเกิดการล่มสลาย เทพบิดรซุสแห่งโอลิมเปีย ยังลงมือทำลายล้างกองทัพ กำแพงเมืองและเรือของพวกเขาที่แล่นไปอยู่ในท้องทะเล’

‘เฮเสียด’ ยังเตือนให้ทางผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจหน้าที่พิจารณาตัดสินลงโทษผู้คน อย่าคิดว่า ความอยุติธรรมความชั่วร้ายที่ตัวเองกระทำต่อผู้อื่นนั้น จะไม่มีสิ่งใดรู้เห็น หรือรอดพ้นจากการรู้เห็นของมนุษย์ แต่ไม่อาจรอดพ้นจากการรับรู้ของ

เทพบิดรชูสผู้รู้เห็นตลอด ที่จะตามมาด้วยวิธีการลงโทษกลับ (Retribution) คือวิธีการที่เทพผู้มีความเป็นอมตะใช้ปกครองและกำกับมนุษย์ อีกทั้งยังมีเหล่าเทพเจ้าอยู่อีกจำนวนมากที่อยู่ใกล้ชิดคอยจับตาดูพฤติกรรม การปฏิบัติตัวของผู้คนโดยที่พวกเขาไม่รู้ตัวว่า (Hesiod, 2012)

‘ท่านก็ด้วยเช่นกัน นายท่าน จงเฝ้าระวังเพื่อธำรงความยุติธรรมของท่านไว้
เนื่องจากใกล้ตัวเรานั้นมีเหล่าทวยเทพมากมายจับตาดู
บุคคลผู้ที่สร้างความยากลำบากความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น
ด้วยคำตัดสินที่บิดเบือนไปจากความยุติธรรม (Crooked Judgements)
แต่ผู้ที่ลืมหือกระทำกลับไม่ระมัดระวังรับรู้ว่ามีวิธีการลงโทษกลับของเหล่าเทพเจ้า’
ไม่เพียงแต่เทพบิดรชูสยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเป็นอมตะ
คอยทำหน้าที่เป็นหูเป็นตาให้กับเทพบิดรชูส ‘บนโลกที่อุดมสมบูรณ์ใบนี้
ยังมีวิญญูณจำนวนมากที่คอยปฏิบัติหน้าที่เป็นหูเป็นตา ให้กับเทพบิดรชูส
อยู่ในฐานะผู้ปกป้องคุ้มครองมนุษย์ ด้วยการจับตาเฝ้าดู
พฤติกรรมการกระทำที่ชั่วร้ายต่าง ๆ พร้อมไปกับการลงโทษ’

3. เทวยุติธรรมจากเทพบิดรชูสเชื่อมต่อกับความยุติธรรมในโลกธรรมชาติ

จากเนื้อหาที่ยกมาในข้างต้นนี้ สังเกตได้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิด เทวยุติธรรม เป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากความยุติธรรมที่เกิดมาจากธรรมชาติหรือฟ้าดิน ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล (Season Justice) ซึ่งความยุติธรรมที่สิ่งต่าง ๆ ดำเนินอยู่ภายใต้วัฏจักรของการสลับหมุนเวียนไปมา (Cycle Change) ในรูปแบบของการเปลี่ยนฤดูกาล เป็นธรรมชาติที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตและการทำมาหากินของผู้คน ภายใต้รูปแบบโครงสร้างทางการผลิตในสังคมเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาอาศัยขึ้นอยู่กับบงการของธรรมชาติ ที่มีผลต่อชีวิตความอยู่รอด กำหนดความเป็นความตาย และสร้างให้เกิดการมีชีวิตที่ดี ผู้คนมีพืชพรรณอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านเก็บเกี่ยวมีผลผลิตเหลือกินเหลือใช้ ผลผลิตส่วนกินสามารถใช้จ่ายเป็นภาษีให้แก่บ้านเมืองและผู้ปกครอง สร้างให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่แผ่นดินที่เขาอยู่อาศัย ภายใต้บริบทกรีกโบราณ แนวคิดในเรื่อง ‘ระเบียบในธรรมชาติ’ (Order of Nature)

มีความเชื่อมโยงในลักษณะที่ส่งผลต่อ ‘ระเบียบทางศีลธรรม’ (Moral Order) เกิดขึ้นมาทั้งในระดับตัวบุคคลและสังคม (Cornford, 1912)

เมื่อแผ่นดินและผู้คนที่อยู่อาศัยมีชีวิตที่มีทุกสิ่งถึงพร้อมบริบูรณ์ ผู้คนก็ไม่มี ความจำเป็นที่ต้องออกเดินทางด้วยเรือ เพื่อไปแสวงหาแผ่นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ กว่า พวกเขาใช้ชีวิตอยู่กับแผ่นดินและครอบครัวอย่างสงบและมีความสุข ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่ลงแรงหว่านไถ่แผ่นดินด้วยความหยิ่งยโส (Pride) พร้อมลงมือทำสิ่งที่ชั่วร้ายทำให้เทพบิดรซุสจัดบุคคลประเภทนี้ให้หมดไป ทำให้บ้านเมืองเกิดความเดือนร้อนทุกข์ยากจากการลงโทษ เกิดทั้งโรคระบาด ความอดอยาก ผู้คนล้มตาย ครอบครัวก็ไม่มีลูกหลานเพื่อสืบตระกูล ด้านชุมชนเองก็ไม่เจริญรุ่งเรืองอีกต่อไป การลงโทษด้วยการทำลายล้างของเทพบิดรซุส ยังดำเนินไปยังการทำลายล้างกองทัพ กำแพงเมือง รวมไปถึงเรือต่าง ๆ ที่จอดทอดสมออยู่ในทะเล (Hesiod, 2012)

สำหรับเฮสิเอต พุทธกรรมกรรมการประพฤติปฏิบัติตนย่อมไม่รอดพ้นจากสายตา การเฝ้าดูของเทพบิดรซุสไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบุคคลผู้ที่ปฏิบัติตนไม่ยึดมั่นและเคารพความยุติธรรม เทพบิดรซุสจะตามมาลงโทษ ส่วนการที่เทพบิดรซุสในฐานะผู้คุ้มครองรักษาความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับเหล่ามวลมนุษย์ มีที่มาที่เฮสิเอตอธิบายไว้ว่า มาจากธิดาของพระองค์นามว่า ‘ยุติธรรม’ (Justice) เทพีที่ได้รับการเคารพจากเหล่าเทพแห่งโอลิมเปีย ปฏิบัติหน้าที่คอยเป็นหูเป็นตาให้ เมื่อใดก็ตามที่เธอได้รับความเจ็บปวดเกิดขึ้นจากผู้กระทำความผิด เธอจะมานั่งอยู่ข้างตัวเทพบิดรซุสและลงมือบอกเล่าถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับจิตใจมนุษย์ จนกระทั่งบ้านเมืองถูกการลงโทษจากเทพบิดรซุส ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่าบุคคลผู้ลงมือกระทำการหรือปฏิบัติตนไม่ยุติธรรมสร้างความเดือดร้อนให้กับทั้งตนเองและกับผู้อื่น ไม่เพียงแค่นั้นยังส่งผลขยายไปยังสมาชิกของชุมชนการเมืองอย่างถ้วนทั่ว เหมือนอย่างที่เทพบิดรซุสได้ตัดสินลงโทษทัณฑ์ (Hesiod, 2012)

เทพบิดรซุสยังทำหน้าที่ให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติตนตามกฎหมายยุติ ยึดมั่นในความยุติธรรม พร้อมลงโทษทัณฑ์แก่บุคคลที่ละเมิดไม่ปฏิบัติตามกฎหมายยุติที่พระองค์มอบมาให้ว่า ‘กฎหมายยุติแห่งความยุติธรรม (Law of Justice) ได้ประกาศออกมา เทพบิดรซุสทุกอย่างอยู่ในสายพระเนตรได้ประทานความเจริญรุ่งเรืองอันยิ่งใหญ่ (Prosperity) แต่กับคนที่บุคคลกระทำการละเมิด ทำลายความถูกต้อง (Harming Right) จนเกินที่จะ

เยียววา จะส่งผลไปถึงครอบครัวของเขาจะถูกลงโทษด้วยการสาปแช่ง ส่วนผู้ที่ปฏิบัติตัวดีครอบครัวก็จะพบกับความสงบและความเจริญ’ (Hesiod, 2012)

อภิปรายผลการวิจัยและสรุปผลการวิจัย

การนำเสนอแนวคิดในเรื่องความยุติธรรมของเฮสเสียด สรุปได้ว่า การมีและใช้กำลังบังคับกับผู้ที่มีกำลังอ่อนด้อยกว่าไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเสมอไป คือการปฏิเสธแนวคิดของความยุติธรรมที่วางอยู่บนพื้นฐานกำลังคือ อำนาจและความชอบธรรม ปรากฏให้เห็นอยู่ในโลกของธรรมชาติ ผ่านความสัมพันธ์ของสรรพสัตว์ เป็นโลกและชีวิตที่ตัดสินกันด้วยการมีพลังกำลัง เช่น ตัวโตกว่า มีเขี้ยวเล็บมากกว่า มีความสามารถในการเป็นสัตว์นักล่า การที่สัตว์ที่มีพลังกำลังมากกว่าสามารถปกครองฝูง การมีพลังกำลังเหนือสมาชิกที่มีความอ่อนแอกว่า พลังกำลังถูกใช้ในการล่าสัตว์ที่พลังกำลังน้อยกว่ามาเป็นอาหาร สะท้อนถึงความยุติธรรมที่มีอยู่ในโลกธรรมชาติของสัตว์ อีกทั้งสัญชาตญาณของการมีชีวิตอยู่รอด (Life Necessity) และความปลอดภัยในชีวิตก็ขึ้นอยู่กับการที่สัตว์มีพลังกำลังความแข็งแรงเหนือสัตว์อื่นด้วยกัน แต่การนำเสนอด้วยการสะท้อนให้เห็นว่าในโลกของมนุษย์ด้วยกัน การตัดสินกันด้วยพลังกำลังนั้น อาจไม่ใช่ความยุติธรรมหรือเป็นความถูกต้อง มีความชอบธรรมเสมอไป ถึงขั้นหากยังฝืนกระทำมันอยู่ต่อไปก็ไม่เป็นที่ยอมรับและอาจถูกลงโทษ มันถูกเฮสเสียดตีความว่า เป็นการรังแก การเอาเปรียบ หรือกล่าวในอีกความหมายหนึ่งมันเป็นความอยุติธรรมประเภทหนึ่ง โดยที่มาของความถูกต้อง ความยุติธรรมระหว่างมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพลังกำลัง แต่อาจมีที่มาจากแหล่งของความยุติธรรมอื่น อย่างเช่น กฎหมาย คุณธรรม ความรู้ ความสามารถแทน ในแง่นี้เฮสเสียด จึงเป็นนักคิดที่เสนอความคิดในเชิงที่ทำทนายปฏิเสธ ตั้งคำถาม ข้อเสนอแนะ ไม่ยอมรับนิยาม และความหมายของความยุติธรรมที่ดำเนินมาก่อนหน้าเขา เฮสเสียดจึงเป็นนักคิดที่เคลื่อนไหวความยุติธรรมในความหมายดั้งเดิมที่เกิดขึ้น และดำเนินอยู่ในโลกธรรมชาติ หรืออาจจะเป็นสภาวะธรรมชาติในความหมายของโรมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) นักปรัชญาการเมืองในศตวรรษที่สิบหก ก้าวมาสู่ความยุติธรรมภายใต้ชุมชนการเมือง เฮสเสียดจึงอยู่ในสถานะนักคิดที่เคลื่อนไหวความยุติธรรมที่เกิดขึ้นใน ‘ป่า’ มาสู่ ‘เมือง’ แปลงสภาพจากพลังกำลังมาอยู่ในรูปของ

กฎหมาย สัญญาประชาคม คุณธรรม และความรู้ ที่จะเป็นรากฐานให้กับความคิดทางการเมืองในยุคต่อมา ยกตัวอย่างเช่น บทบาทหน้าที่และความสำคัญของ ‘ผู้สร้างบ้านแปงเมือง’ (Good/ Grand Legislator)⁹ เหยียดจึงพิจารณาความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ มีความแตกต่างไปจากความยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ด้วยกัน

⁹ในกรณีของกรีกโบราณสังเกตได้อย่างชัดเจนจากการเกิดขึ้นของผู้ชาญาณลัดทั้งเจ็ด (Seven Sages)

เอกสารอ้างอิง

- Barnes, Jonathan. (1987). *Early Greek Philosophy* (Translated and Edited with an Introduction by Jonathan Barnes). Penguin Books.
- Cornford, F.M. (1912). *From Religion to Philosophy: A Study in the Origins of Western Speculation*. Longmans.
- Cornford, F.M. (1952). *Principium Sapientie: The Origins of Greek Philosophical Thought*. Cambridge University Press.
- Detienne, Marcel. (1986). *The Creation of Mythology* (Translated from the French by Margaret Cook). The University of Chicago Press.
- Eliade, Mircea. (1961). *The Sacred and the Profane. The Nature of Religion* (Translated from the French by Willard R. Trask). Harper & Row.
- Gernet, Louis. (1981). *The Anthropology of Ancient Greece* (Translated by John Hamilton, S.J. and Blaise Nagy). The Johns Hopkins University Press.
- Hesiod. (2012). *Theogony and Works and Days* (Translated and with Introductions by Catherine M. Schlegel and Henry Weinfield). University of Michigan Press.
- Hesiod & Theognis. (1973). *Works and Days* (Translated and with Introductions by Dorothea Wender). Penguin Books.
- Hesiod. (1985). *The Poems of Hesiod* (Translated with an Introduction and Comments by R.M. Frazer). (Illustrated by Mary Sue Roniger). University of Oklahoma Press.
- Hesiod. (1988). *Theogony and Works and Days* (Translated with an Introduction and Notes by M.L. West). Oxford University Press.
- Hunter, Richard. (2014). *Hesiodic Voices: Studies in the Ancient Reception of Hesiod's Works and Days*. Cambridge University Press.

- Kirk, Geoffrey Stephen. (1988). *Myth. Its Meaning and Functions in Ancient and Other Cultures*. University of California Press.
- Leeming, David Adams. (1992). *The World of Myth. An Anthology*. Oxford University Press.
- Lloyd-Janes, Hugh. (1971). *The Justice of Zeus*. University of California Press.
- Montanari, Franco, Rengakos, Antonios, & Tsagalis, Christos. (2009). *Brill's Companion to Hesiod*. Martinus Nijhoff and VSP.
- Strauss, Claude Levi. (2001). *Myth and meaning*. Routledge.
- Skinner, Quentin (2010). *The Foundations of Modern Political Thought. Volume 1: The Renaissance Renaissance*. Cambridge University Press.
- Tilly, Charles. (1992). *Coercion, Capital, and European States AD 990-1992*. Blackwell Publishing.
- Vernant, Jean-Pierre. (2006). *Myth and Thought Among the Greeks* (Translated by Janet Lloyd with Jeff Fort). Zone Books.
- Vernant, Jean-Pierre. (1984). *The Origins of Greek Thought* (Translated from the French). Cornell University Press.
- Vernant, Jean-Pierre. (2002). *The Universe, The Gods, and Men: Ancient Greek Myths* (Translated from the French by Linda Asher). Perennial.
- Vernant, Jean-Pierre. (1991). *The Greeks* (Translated by Charles Lambert and Teresa Lavender Fagan). The University of Chicago Press.
- Vico, Giambattista. (2001). *New Science. Principles of the New Science Concerning the Common Nature of Nations* (3rd ed). (Translated by David Marsh with an introduction by Anthony Grafton). Penguin Books.